

Список використаної літератури

1. Андрієнко В.М. Ефективний механізм фінансового менеджменту підприємств комунального господарства: монографія / В.М. Андрієнко, С.М. Мічківський, Н.М. Лисак, В.В. Паламарчук. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 128 с.
2. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2006. – Т. 1. – 592 с.
3. Круглова Н.Ю. Антикризисное управление: учеб. пос. / Н.Ю. Круглова. – 2-е изд. – М.: КНОРУС, 2010. – 512 с.
4. Круглова Н.Ю. Хозяйственное право: учеб. пос. / Н.Ю. Круглова. – 2-е изд. – М.: Изд-во РДЛ, 2001. – 912 с.
5. Ковалев В.В. Финансовый менеджмент: теория и практика / В.В. Ковалев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2007. – 1024 с.
6. Паламарчук В.В. Концепція фінансового управління розвитком підприємства / В.В. Паламарчук // Моделювання регіональної економіки, 2008. – № 2 (12) – С. 72–79.
7. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2006. – 554 с.
8. Финансовый менеджмент: учеб. пос. / под ред. проф. Е.И. Шохина. – М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2004. – 408 с.
9. Фінансовий менеджмент: підручник / за наук. ред. проф. А.М. Подерьогіна. – К.: КНЕУ, 2005. – 536 с.

В работе рассмотрены и проанализированы составляющие системы финансового управления, характерные для машиностроительных предприятий, сделан акцент на необходимости внедрения мотивационного механизма повышения эффективности финансового управления.

Ключевые слова: финансовое управление, система управления, мотивационный механизм, механизм управления.

In work are considered and analyzed typical elements of the management system on machine-building enterprises, is made accent on necessity of adoption motivational mechanism to increasing efficiency of enterprise financial management.

Key words: financial management, system management, motivational mechanism, the mechanism of control.

Надійшло 18.02.2011.

УДК 336.74

В.М. Вареник

ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ГРОШОВІ ПОТОКИ»

Обґрунтовано сутність дефініції «грошовий потік», узагальнено та систематизовано відмінності між термінами «грошовий потік» та «фінансовий потік».

Ключові слова: потік, грошовий потік, фінансовий потік, грошові кошти, гроші.

Постановка проблеми. Дійовим механізмом ефективного функціонування та розвитку підприємств є ефективно управління грошовими ко-

штами. Якість управління підприємством визначається, зокрема, рівнем його ліквідності (можливості швидкого формування грошових коштів без значних фінансових втрат) та платоспроможності (можливості своєчасного та повного погашення зобов'язань).

Підтримання належного рівня платоспроможності та ліквідності суб'єкта господарювання досягається шляхом відповідної організації руху грошових потоків у часі та просторі – управлінням грошовими потоками підприємства.

Розглядаючи сутність грошового потоку, необхідно перш за все чітко уявляти, що розуміється під категорією «грошовий потік».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення літературних джерел [1–19] свідчить, що єдиної позиції щодо трактування терміна «грошовий потік» і досі немає. Існують суттєві розбіжності у підходах науковців до формулювання і тлумачення змісту цього об'єкта фінансового менеджменту. На сьогодні існують різні тлумачення терміна «грошовий потік», трапляється, наприклад, «фінансові потоки», «потік грошових ресурсів» тощо. Поширенішим є застосування англійського словосполучення «cash flow», у дослівному перекладі – рух готівки. У науковій літературі існує багато суперечностей в тлумаченні суті грошових потоків у практичній діяльності підприємств.

Проведене попереднє дослідження дозволило виокремити чотири підходи щодо тлумачення терміна «грошовий потік». Перша група авторів [2, 5, 15, 19] вказує на те, що грошові потоки – не що інше, як надходження і витрати грошових коштів. Представники другої групи [12, 16] – визначають грошовий потік як показник, що відображає рух грошових коштів. Третя група авторів [17] визначає цю категорію як найважливіший самостійний об'єкт фінансового аналізу, який проводиться з метою оцінки фінансової стійкості і платоспроможності підприємства, співвідношення між ліквідністю і прибутковістю. Четверта група [6] – виокремлює це поняття як систему чи сукупність послідовно розподілених у часі подій.

Таким чином, актуального значення набуває питання узгодженого визначення дефініції «грошовий потік» у сучасних економічних умовах.

Постановка завдання. Метою статті є формування чіткого визначення дефініції «грошовий потік» та узагальнення відмінностей між поняттями «грошовий потік» та «фінансовий потік».

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи сутність грошового потоку, необхідно перш за все чітко розуміти, що термін «грошовий потік» включає в себе дві складові. Перша – власне «гроші» – є категорійною величиною, друга складова – «потік», що є якісною ознакою грошей як категорійної величини. Тому при формуванні сутності терміна «грошовий потік» необхідно виходити із зазначених складових, які розглядаються в єдиному концептуальному полі, але з урахуванням притаманних їм ознак та особливостей.

У науковій літературі існує багато визначень терміна «потік» (від англійської «flow» – велика кількість, маса когось чи чого-небудь, що рухається в одному напрямі; тип виробництва з безперервним послідовним виконанням операцій). Найбільш універсальне та узагальнююче визначення дефініції «потік» надав М.І. Небава: «Потік характеризує економіч-

ний процес, який відбувається безперервно і вимірюється в одиницях за певний період часу» [10].

О.М. Зборовська [3] виокремлює два основні підходи до визначення сутності категорії «потік»: математичний та економічний. З математичної точки зору під потоком розуміється безліч однорідних елементів, що переміщуються в просторі (наприклад, з однієї з вершин графа в іншу) та / або в часі (при параметричних перетвореннях миттєвих станів фізичної системи), сприймаються як єдине ціле і мають системні властивості. В економіці потік у найзагальнішому випадку характеризується як економічна величина, яка вимірюється в русі з урахуванням того періоду часу, для якого робиться розрахунок, з розмірністю «обсяг, поділений на час» [3].

На думку О.М. Сорокіної, «потік означає сукупність рухомих предметів протягом певного тимчасового проміжку. Якщо їх рух через певний час повторюється, то це означає, що потік має циклічний характер. Час, через який певні операції (дії) послідовно відтворюються, прийнято називати циклом [13, с. 31, 39].

Щодо існування циклів грошових потоків в економічній літературі немає однозначної думки. Французький економіст Б. Колас стверджує, що «якщо поняття циклу, що розуміється як послідовність операцій, що відтворюються з певною періодичністю, підходить для опису виробничих операцій (окрім операцій з тривалим виробничим циклом), то це розуміння циклу не підходить для опису інвестиційних і фінансових операцій і вже зовсім не відповідає опису операцій з грошовими коштами. Операції з грошовими коштами, навіть якщо вони повністю відповідають своїй функції, не можуть бути представлені в циклі» [4, с. 52].

Б. Колас [4] отожднює грошові потоки з грошовими коштами, які залишаються на підприємстві як різниця між їх надходженням і виплатою. З цієї точки зору його висновок про грошовий цикл достовірний, оскільки статистичний показник у русі неможливо представити. Але якщо визначати грошовий потік як різницю між отриманими і виплаченими підприємством грошовими коштами за певний період часу, то судити про те, що грошові потоки не можуть бути представлені в циклі, недоцільно.

У розв'язок висловлених критичних зауважень, коментарів, доповнень та уточнень, які розглянуто вище, пропоную власне визначення сутності терміна «потік»: «Потік – це рух об'єктів, тобто їх зміни за певний проміжок часу».

Що стосується циклів грошових коштів, то Б. Колас [4] має рацію: грошові кошти не можуть бути представлені в циклі. Прослідкувати відтворення періодичності руху грошових коштів можливо, але це може статися випадково.

Грошові кошти не можуть надходити на підприємство циклічно, тому що це процес, який залежить від багатьох зовнішніх факторів, які неможливо спрогнозувати: попит на товар, погашення дебіторської заборгованості, фінансова діяльність контрагентів, законодавство тощо.

Виходячи з вищенаведеного, грошовий потік – безперервний, взаємопов'язаний, розподілений у часі процес руху грошових коштів, що виникає з початком операційної діяльності підприємства і супроводжує всі грошові операції підприємства у процесі господарської діяльності до моменту його ліквідації чи реорганізації.

Щодо витрачання грошових коштів, то вони можуть бути циклічними, тому що підприємствам навіть вигідно працювати з налагодженою системою постачання ресурсів, але цей процес також буде залежати від багатьох факторів: виробничої потужності, ринкового попиту, ціни на сировину та матеріали, інфляції тощо.

Разом із терміном «грошовий потік» трапляється термін «фінансовий потік», який, по суті, нічим не відрізняється від «грошового потоку». В.А. Панков, Ю.В. Макогон, К.О. Пашко і О.В. Бабенко вважають, що «фінансовий потік підприємства являє собою розподілений у часі документально оформлений рух фінансових коштів підприємства єдиних за змістом, формою і напрямом руху в процесі здійснення ним господарської діяльності, спрямованої на забезпечення його ефективного розвитку на всіх стадіях життєвого циклу» [12].

Аналіз існуючих підходів до визначення поняття «фінансовий потік» дозволяє стверджувати, що в науковій літературі досі немає чіткого визначення економічного змісту терміна «фінансові потоки підприємства». Багато науковців розглядали це питання, і тільки О.В. Майборода [9] виокремив три підходи до визначення сутності фінансових потоків.

Згідно з першим підходом фінансовий потік дорівнює грошовому потоку. Перевагами цього підходу О.В. Майборода [9] визначив те, що фінансовий потік розглядається на рівні підприємств і враховується динамічна сутність потоків. До недоліків автор відніс те, що крім грошей підхід не охоплює рух інших фінансових ресурсів; не враховуються відносини, які виникають при здійсненні руху фінансових ресурсів.

Згідно з другим підходом фінансовий потік існує тільки на макрорівні. Фінансовий потік розглядається як макроекономічний механізм і враховуються відносини, пов'язані з обігом фінансових ресурсів. Недоліками другого підходу визначено те, що сфера існування звужується до перерозподільної стадії та визначаються лише макроекономічні властивості [9].

Третій підхід характеризує існування фінансового потоку на мікрорівні. Фінансовий потік розглядається на рівні підприємств, і охоплюються всі фінансові ресурси (не тільки грошові). Недоліками підходу визначено неврахування відносин, які виникають при здійсненні руху, обов'язковість супроводження товарним потоком [9].

На підставі проведеного дослідження сутності фінансових та грошових потоків підприємства наведемо відмінності між «фінансовим потоком» та «грошовим потоком» за відповідними ознаками та визначимо різницю між термінами (табл. 1).

З аналізу відмінностей між «грошовим потоком» та «фінансовим потоком» бачимо, що грошовий потік визначають як складову фінансового потоку. Також бачимо, що «фінансовий потік» розглядають в основному в макроекономічному аспекті, а «грошовий потік» – у мікроекономічному.

Підходи щодо існування фінансового потоку на мікрорівні можна назвати крайніми випадками, оскільки рух фінансових потоків необхідно досліджувати на рівні цілісної економічної системи, адже фінансові потоки, формуючись на мікрорівні, у подальшому можуть перетікати на макрорівень, де переважно відбуваються процеси їх перерозподілу [9].

Критична оцінка відмінностей визначення сутності дефініцій «грошовий потік» та «фінансовий потік»

Ознака	Грошові потоки	Фінансові потоки
З урахуванням фактора часу	Розподілений у часі документально оформлений рух фінансових коштів підприємства в процесі здійснення ним господарської діяльності [10]	Цілеспрямований рух, зміна (обсягів, типів, форм і видів) фінансових ресурсів певного суб'єкта господарювання обов'язково з урахуванням фактора часу [1]
За ліквідністю	Міра ліквідності підприємства, яка складається з чистого доходу і безготівкових витрат, таких як амортизаційні відрахування [11]	Відображає ліквідність фінансових ресурсів [1]
За надходженням і витрачанням коштів	Надходження і витрати грошових коштів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства [14]	Сукупність потоків доходів або витрат усіх суб'єктів регіональної економічної системи [5]
За результатом	Показник результативності фінансово-господарської діяльності (індикатор теперішньої та майбутньої доходності підприємства) [15]	– Цілеспрямований рух фінансових ресурсів у процесі здійснення господарських операцій, унаслідок якого виникають економічні відносини [7]; – Упорядкований рух фінансових ресурсів за певний період, який спрямований на досягнення ефективного господарювання [17]
За формою	Може бути виражений у грошовій і товарній формі [1]	У формі дотацій, субсидій, а також під час взаємних розрахунків у формі векселів у бюджетній сфері [1]
За економічною сутністю	Надходження і вибуття грошових коштів, що забезпечують фінансово-господарську діяльність організації [18]	Потрібно розглядати у взаємозв'язку з основними характеристиками грошових потоків [1]
За рухом	Результат руху грошових коштів підприємства за той чи інший період часу, тобто є різниця між отриманими грошовими коштами підприємства і виплаченими за період [15]	Рух (переміщення) грошових ресурсів... з однієї економічної структури в іншу, а також між різними складовими однієї і тієї ж структури... в тих формах, у яких у тій або іншій країні здійснюється грошовий потік [8]
За еквівалентністю	Акт обміну еквівалентами, вираженими у товарній (у продавця) і в грошовій (у покупця) формі [7]	Безеквівалентний: вихідна грошова сума поверненню не підлягає (одержувач цієї суми отримує її, а відправник повністю її втрачає) [7]
За напрямом руху коштів	Двосторонній рух коштів	Односторонній рух коштів
За процесом	Відображають процес надходження та витрачання коштів підприємства	Зумовлюють досягнення певного економічного результату [1]

Фінансовим потокам притаманні економічні відносини, оскільки грошові відносини звужують роль фінансів до формування і розподілу грошових фондів і накопичень. Саме тому практично всі науковці, які розглядають ці проблеми, досліджують фінансові потоки на рівні держави або регіону [9].

Таким чином, основними відмінностями між поняттями «фінансовий потік» і «грошовий потік» є те, що фінансовий потік більш широке поняття, ніж грошовий потік. Грошовий потік відображає тільки рух грошових коштів на підприємстві, фінансові ж потоки виходять за межі окремого підприємства до рівня держави в цілому чи окремого регіону. Основний інструмент, за допомогою якого спостерігається рух грошових потоків, – це грошові кошти.

Висновки та прогнози. Таким чином, під дефініцією «грошовий потік» слід розуміти безперервний, взаємопов'язаний, розподілений у часі процес руху грошових коштів, що виникає з початком операційної діяльності підприємства і супроводжує всі грошові операції підприємства у процесі господарської діяльності до моменту його ліквідації чи реорганізації.

Головна відмінність між дефініціями «фінансовий потік» та «грошовий потік» полягає в тому, що термін «фінансовий потік» в основному використовується на макроекономічному рівні, а «грошовий потік» на рівні суб'єкта господарювання.

У подальших дослідженнях доцільно буде дослідити властивості грошових потоків у сучасному нестабільному економічному середовищі.

Список використаної літератури

1. Азаренкова Г.М. Фінансові потоки економічних агентів: методологія та організація управління: автореф. дис. ... канд. екон. наук. 08.00.08 / Г.М. Азаренкова. – Суми, 2007. – 36 с.
2. Грей С. Фінансовый учет: глобальный поход / С. Грей, Б. Нидлз. – Волтерс Клувер. – 2006. – 594 с.
3. Зборовська О.М. Сутність та особливості поточкових процесів в логістиці / О.М. Зборовська // http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu/2009_4/15.pdf
4. Колас Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы: учеб. пос. / Б. Колас; пер. с франц. под ред. проф. Я.В. Соколова. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 576 с.
5. Крамаренко В.І. Управління ресурсами підприємства: навч. посіб. / В.І. Крамаренко, Б.І. Холод та ін. – Центр навчальної літератури, 2004. – 288 с.
6. Лігоненко Л.О. Управління грошовими потоками: навч. посіб. / Л.О. Лігоненко, Г.В. Ситник. – К.: Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 255 с.
7. Луцишина З.О. Формування глобальної фінансової архітектури світового господарства: автореф. дис. ... канд. екон. наук. 08.05.01 / З.О. Луцишина. – Київ, 2003. – 40 с.
8. Любимцев Ю. Финансовые потоки как объект индикативного планирования и регулирования / Ю. Любимцев, В. Дудкин // Российский экономический журнал. – 1998. – № 3. – С. 38–47, 98–99.

9. Майборода О.В. Управління фінансовими потоками підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук. 08.04.01 / О.В. Майборода. – Суми, 2006. – 22 с.
10. Небава М.І. Теорія макроекономіки: навч. посіб. для вузів / М.І. Небава. – К.: Слово, 2003. – 536 с.
11. Нікбахт Е. Фінанси / Е. Нікбахт, А. Гроппеллі; пер. з англ. В.Ф. Овсієнка та В.Я. Мусієнка. – К.: Основи, 1993. – 383 с.
12. Панков В.А. Механізм управління фінансовими потоками промислового підприємства в умовах глобалізації / В.А. Панков, Ю.В. Макогон, Е.А. Пашко, А.В. Бабенко; под науч. ред. Ю.В. Макогона. – Донецьк: Донецький національний університет, 2005. – 188 с.
13. Сорокіна Е.М. Анализ денежных потоков предприятия: теория и практика в условиях реформирования российской экономики / Е.М. Сорокіна. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 1796 с. ил.
14. Старостенко Г.Г. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Г.Г. Старостенко, Н.В. Мірко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 224 с.
15. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с., с. 95.
16. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / за ред. проф. Г.Г. Кірейцева. – К.: ЦУЛ, 2002. – 496 с.
17. Хавтур О.В. Фінансові потоки страхових компаній в умовах трансформації економіки України: автореф. дис. ... канд. екон. наук. 08.04.01 / О.В. Хавтур. – Тернопіль, 2004. – 25 с.
18. Чернов В.А. Финансовая политика организации: учеб. пособие для вузов / В.А. Чернов; под ред. М.И. Баканова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 247 с.

Обоснована сутність дефініції «денежний потік», обобщены и систематизированы отличия между терминами «денежный потік» и «финансовый потік».

Ключевые слова: *потік, денежний потік, фінансовий потік, денежні засоби, гроші.*

The essence of definition «cash flow» is reasonable. The differences between terms «cash flow» and «financial flow» are generalized and systematized.

Key words: *flow, cash flow, financial flow, monetary resources, money.*

Надійшло 12.01.2011.

УДК 338.2.007

Л.Г. Войнаш

КАДРОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розкривається сутність кадрової політики як основної конкурентної переваги підприємства в сучасних умовах розвитку економіки України. Визначено основні критерії, типи кадрової політики та етапи її реалізації.